

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Факультет комп'ютерних наук та кібернетики

Кафедра інтелектуальних програмних систем

Чисельні методи в інформатиці

Звіт

з лабораторної роботи №1

«Розв'язування нелінійних рівнянь»

Варіант №2

студента 3-го курсу

групи ІПС-31

Іванченка Владислава

1 Постановка задачі

Варіант 2

Необхідно знайти корені рівнянь із точністю $\varepsilon = 10^{-3}$:

1. $x^3 - 2x^2 - x + 2 = 0$ — методом релаксації.
2. $x^3 - 4x^2 + x + 6 = 0$ — модифікованим методом Ньютона.

Графічний аналіз

Нижче наведено графіки функцій для локалізації коренів.

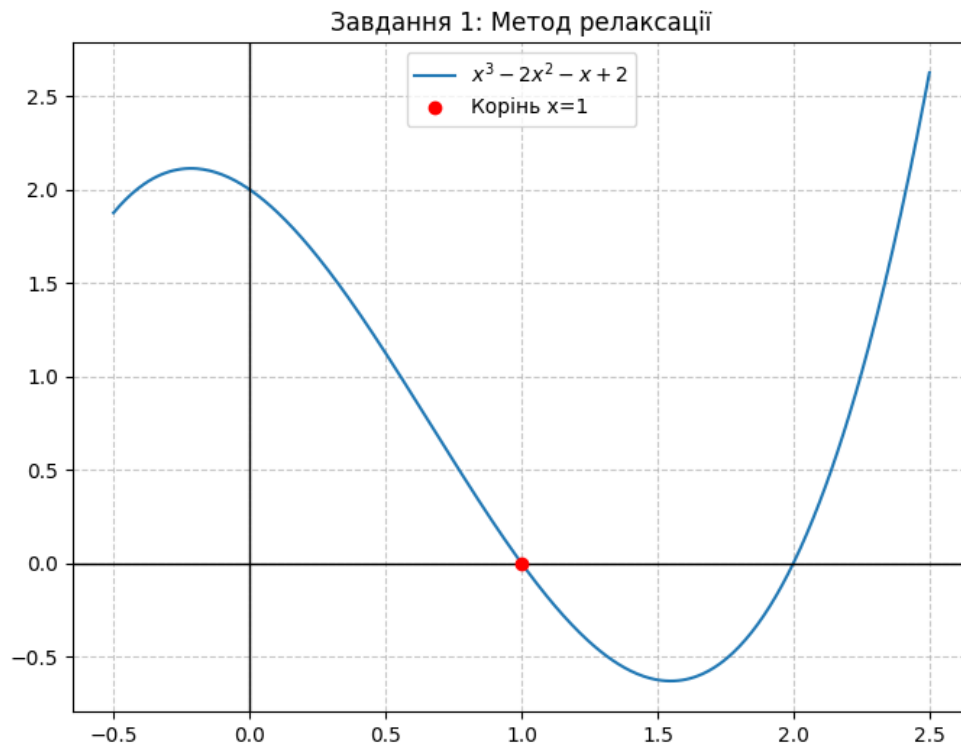

Рис. 1: Графік функції $x^3 - 2x^2 - x + 2 = 0$

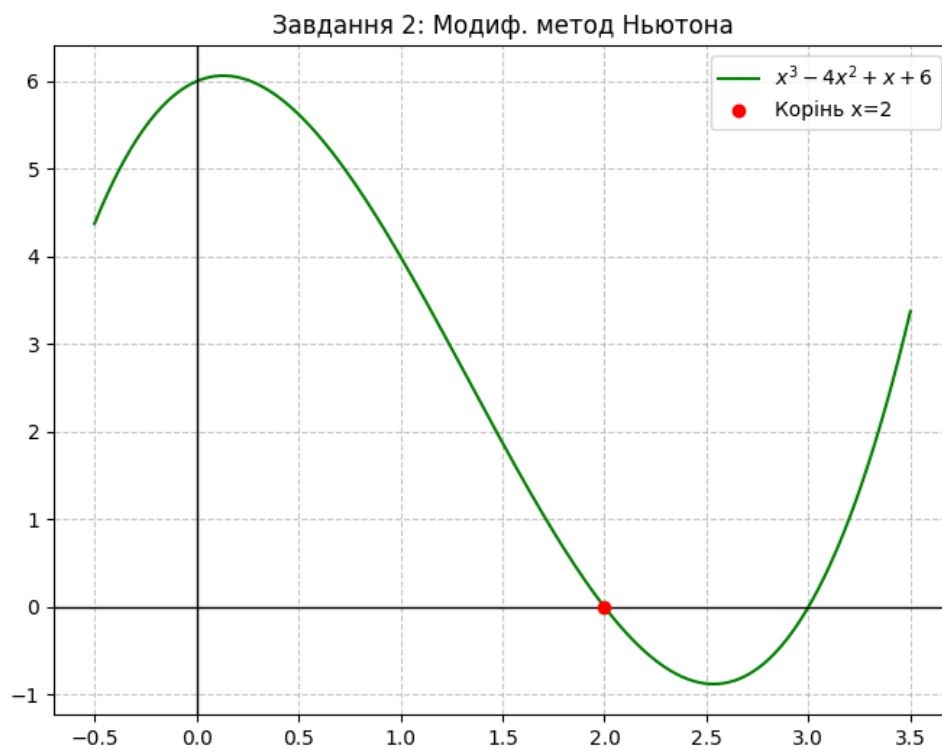

Рис. 2: Графік функції $x^3 - 4x^2 + x + 6 = 0$

2 Опис методів та теоретичне обґрунтування

2.1 Метод релаксації (Завдання 1)

Рівняння: $x^3 - 2x^2 - x + 2 = 0$.

Теоретична довідка: Метод релаксації базується на ітераційній формулі:

$$x_{n+1} = x_n \pm \tau f(x_n)$$

Параметр τ та знак обираються на основі меж похідної функції на інтервалі ізоляції $[a, b]$: $m_1 \leq |f'(x)| \leq M_1$. Оптимальний параметр: $\tau_0 = \frac{2}{M_1 + m_1}$. Умова збіжності: $q = \frac{M_1 - m_1}{M_1 + m_1} < 1$.

Обґрунтування вибору проміжку та параметрів:

1. Корінь, що шукається: $x = 1$.
2. Обраний проміжок ізоляції: $[0.5, 1.5]$.
3. Похідна: $f'(x) = 3x^2 - 4x - 1$.
4. Перевірка знакосталості похідної:

$$- f'(0.5) = 3(0.25) - 2 - 1 = -2.25$$

$$- f'(1.5) = 3(2.25) - 6 - 1 = -0.25$$

Похідна від'ємна на всьому проміжку ($f'(x) < 0$), отже, у формулі використовуємо знак «+».

5. Екстремуми модуля похідної:

$$m_1 = \min |f'(x)| = |-0.25| = 0.25$$

$$M_1 = \max |f'(x)| = |-2.25| = 2.25$$

6. Розрахунок параметрів:

$$\tau = \frac{2}{2.25 + 0.25} = \frac{2}{2.5} = 0.8$$

$$q = \frac{2.25 - 0.25}{2.25 + 0.25} = \frac{2}{2.5} = 0.8 < 1$$

(умова збіжності виконується).

Початкове наближення: $x_0 = 0.5$.

2.2 Модифікований метод Ньютона (Завдання 2)

Рівняння: $x^3 - 4x^2 + x + 6 = 0$.

Теоретична довідка: Модифікований метод використовує фіксоване значення похідної в початковій точці:

$$x_{n+1} = x_n - \frac{f(x_n)}{f'(x_0)}$$

Необхідна умова збіжності (теорема Фур'є): $f(x_0) \cdot f''(x_0) > 0$.

Обґрунтування вибору проміжку та початкового наближення:

1. Корінь, що шукається: $x = 2$.

2. Обраний проміжок: $[1.5, 2.5]$.

3. Похідні:

$$f'(x) = 3x^2 - 8x + 1$$

$$f''(x) = 6x - 8$$

4. Перевірка умови Фур'є для точки $x_0 = 1.5$:

$$- f(1.5) = 1.5^3 - 4(1.5)^2 + 1.5 + 6 = 1.875 > 0$$

$$- f''(1.5) = 6(1.5) - 8 = 1 > 0$$

$$- f(1.5) \cdot f''(1.5) > 0.$$

Висновок: Точка $x_0 = 1.5$ підходить як початкове наближення.

3 Розрахунок апріорної кількості ітерацій

Розрахунок виконується для методу релаксації для заданої точності $\varepsilon = 10^{-3}$.

Формула оцінки:

$$n \geq \left\lceil \frac{\ln \frac{|x_0 - x^*|}{\varepsilon}}{\ln(1/q)} \right\rceil + 1$$

Вхідні дані:

- $|x_0 - x^*| \approx 1.0$ (оцінка зверху, довжина півінтервалу)
- $\varepsilon = 0.001$
- $q = 0.8$

Підстановка:

$$n \geq \frac{\ln(1000)}{\ln(1.25)} \approx \frac{6.907}{0.223} \approx 30.9$$

Апріорна кількість ітерацій: $n \approx 31$.

4 Таблиця результатів

Нижче наведено результати роботи програми.

4.1 Метод релаксації ($\varepsilon = 10^{-3}$)

Крок (n)	Наближення (x_n)	$f(x_n)$	Похибка $ x_n - x_{n-1} $
0	0.5000000000	1.1250000000	-
1	1.4000000000	-0.5760000000	0.9000000000
2	0.9392000000	0.1250718843	0.4608000000
3	1.0392575074	-0.0769133612	0.1000575074
4	0.9777268185	0.0450314081	0.0615306890
...	...	...	...
12	0.9996198641	0.0007604162	0.0010142321
13	1.0002281971	-0.0004563421	0.0006083329

Табл. 1: Результати методу релаксації (дані програми)

Результат: Корінь $x \approx 1.0002$ знайдено на 13-й ітерації.

4.2 Модифікований метод Ньютона ($\varepsilon = 10^{-3}$)

Крок (n)	Наближення (x_n)	$f(x_n)$	Похибка $ x_n - x_{n-1} $
0	1.5000000000	1.8750000000	-
1	1.9411764706	0.1831874618	0.4411764706
2	1.9842794028	0.0476521809	0.0431029322
3	1.9954916806	0.0135655164	0.0112122778
4	1.9986835668	0.0039527632	0.0031918862
5	1.9996136288	0.0011594122	0.0009300619

Табл. 2: Результати модифікованого методу Ньютона

Результат: Корінь $x \approx 1.9996$ знайдено на 5-й ітерації.

5 Висновок

На основі проведеної лабораторної роботи було знайдено корені двох нелінійних рівнянь із заданою точністю $\varepsilon = 10^{-3}$.

- Для рівняння $x^3 - 2x^2 - x + 2 = 0$ було використано **метод релаксації**.
  - Інтервал ізоляції кореня: $[0.5, 1.5]$, корінь $x = 1$.
  - Розраховано оптимальний параметр $\tau = 0.8$.
  - Апріорна оцінка дала песимістичний прогноз $n \approx 31$ (через широкий інтервал), однак фактично метод зійшовся значно швидше — за **13 ітерацій**. Це пояснюється тим, що реальна швидкість збіжності поблизу кореня виявилася кращою за оцінку "найгіршого випадку".
- Для рівняння $x^3 - 4x^2 + x + 6 = 0$ було використано **модифікований метод Ньютона**.
  - Інтервал ізоляції кореня: $[1.5, 2.5]$, корінь $x = 2$.
  - Перевірено умови збіжності (теорема Фур'є) для $x_0 = 1.5$.
  - Метод продемонстрував високу ефективність, досягнувши точності за 5 ітерацій.

Обидва методи успішно впоралися із завданням, але модифікований метод Ньютона виявився швидшим за кількістю ітерацій.